

Jubilejní Michael Kocáb

„Jakákoli oslava narozenin jde mimo mě,“ tvrdí. Těžko ale pominout sedmdesátiny umělce, který se tak výrazně zapsal jak do historie české hudby, tak do historie české politiky. Je to člověk, s nímž se nemusí vždycky souhlasit, ale nikdy se nedá ignorovat.

TEXT: JOSEF VLČEK

Předvýběr

Michaela Kocába jsem nejspíš poprvé viděl na 4. Pražských jazzových dnech. Muselo to být 4. března 1976, protože tehdy hrál v Lucerně Big Band Milana Svobody. Dodnes si pamatuji suverénního, dravého pianistu, který na sebe stáhl pozornost publika. Pamatuji si, že PBB, složený z mladých muzikantů – Kocábovi bylo tehdy dvaadvacet –, hrál ortodoxní jazz ve stylu Thada Jonese a Mela Lewise. A nutno říct, že s velkým gusem.

Hudební scéna v Čechách se v té době rychle proměňovala a Kocáb šel z kapely do kapely. „Tehdy jsem se hudbě věnoval opravdu intenzivně, zkoušel jsem na varhany osm deset hodin denně,“ vzpomínal jednou v rádiu.

Strategie Pražských jazzových dnů vedla mladou muzikantskou generaci k vytváření nových a nových projektů. Ve flóru byl jazz rock a kdekdo se pokoušel jít tím směrem. Michael Kocáb se dodnes netají tím, jak ho v té době ovlivnili Chick Corea, Herbie Hancock a další, kteří byli podobně jako on okouzleni možnostmi, jež skýtaly nové nástroje – syntezátory.

O rok později, na 6. Pražských jazzových dnech, představil Kocáb svou první kapelu. Jmenovala se Pražský výběr. Částečně podle levného, ale snad jediného tehdy v obchodech sehnatelného vína. Pravda, byl to ještě jazzrockový soubor, ale dravý muzikant v druhé polovině sedmdesátých let zkoušel kdeco. Právě na Jazzových dnech přicházel s experimenty, které se prolamovaly do nečekaných alternativních světů. Na jeho diskutabilní projekty Nouzové přistání nebo následující Nouzový úlet se veřejnost těšila jako na zběsilé kroky ve světě domácí avantgardy. „Tehdy jsem byl mladý kluk, bylo mi dvacet čtyři, neměl jsem v zásobě nějaké motivy, které bych mohl zpětně vytahovat a poskládat je. Takže jsem při komponování prostě začal a jel jsem pořád dopředu. Na konečném provedení měla často velký podíl improvizace. Hlavní motivy jsem samozřejmě vždycky napsal, ale pak se začalo improvizovat a věci se měnily.“

Kocáb připomínal tvůrčí sopku ochotnou jít do čehokoli, co mu připadalo zajímavé a inspirující. Na 7. Pražských jazzových dnech hrál se sedmi různými formacemi! Oplýval přitom neuvěřitelnou sebejistotou, kterou shazoval

ochotou nechat se vyhecovat. Dokonce bych řekl, že už tehdy měl díky svému smyslu pro „crazy věci“ nastartováno k další éře Pražského výběru.

Zlatá éra

Lidé se často ptají, co se stalo, že se seriózní jazzrockový soubor skoro přes noc změnil v bláznivou kapelu rockové nové vlny. Myslím, že na to měl velký vliv zlom, kdy art rock a jazz rock dosáhly přílišného stupně akademismu. Kocáb tehdy našel prima duši, která s ním souzněla, kytaristu Michala Pavlíčka, jenž uměl sice jazz rock hrát jako z parťasu, ale protože byl duší rocker, tak ho to nebavilo. A do třetice si myslím, že Michael potřeboval svou rozmáchlost a smysl pro humor vyventilovat ven.

Podle Vojty Lindaura byla hlavní inspirací nové varianty Kocábovy skupiny deska *Revolution By Numbers* anglické novovlnné kapely The Punishment of Luxury. U nich Pražský výběr objevil nejen nápad s maskou sólového zpěváka, ale i zmatený pohyb kapely po jevišti. Punishment of Luxury byli ale jen podnětem, který inspiroval celou partu k těm nejběsilejším nápadům: „Výběr

Foto: Roman Černý

měl ten systém, že byl hodně divadelně a designově laděný, ale nikdy to nebylo ovlivňováno nějakým kostýmérem. Každý se vyštáfí podle svého gusta a maximálně se radí, co bude prdlejší. Protože tahle prdlost, ujetost, tajtrlíkování, tatrmanství... jsou základní povahou Pražského výběru,“ říká Kocáb a zdůrazňuje, že tohle pravidlo platí dodnes.

Příprava nového programu probíhala v horečném tempu: Kocáb dokonce v rozhovoru pro seriál *Bigbít* vzpomínal, že si ani nepamatuje, jak a kdy písničky psali. Hlavní podmínkou bylo, že texty musí být šílené, což se také stalo. Ostatně i sama hudba byla velmi zvláštní. Někdy bývá srovnávána s hudbou skupiny

Devo z Akronu v Ohio, ale to je jen vzdálená podoba. Středoevropská kulturní báze, na které Kocáb a spol. stavěli, se opírá nejen o rock a jazz, ale i vážnou a experimentální soudobou klasiku. To vše můžeme v nahrávkách Pražského výběru najít.

Promyšlená šaškárna měla velký ohlas. Už druhý koncert v klubu na Žižkovské Chmelnici totálně praskal ve švech. Bylo to jedno z nejúžasnějších vystoupení, která jsem zažil. Lidi kroutili hlavami a divili se, že něco takového je „v zemi, kde za každým rohem číhá jeden komouš“, možné. Ten kontext byl přitom strašně důležitý. Ať se na pódiu dělo cokoli, ať se Kocáb v roli starce Ropotáma kroutil a poskakoval, jak chtěl,

vždycky to bylo o lidské svobodě. To bylo silné poselství doby, ve které vládl strach ze všeho neorganizovaného. Po zhruba třech letech to státním a politickým orgánům došlo.

V roce 1983 byl s Pražským výběrem konec. Z této první éry zbylo jedno legendární album, s velkou pravděpodobností nejkopírovanější česká nahrávka všech dob. Nějak se totiž písničky z filmu *Straka v hrsti* dostaly ven, mezi lidi.

Aktivista a podnikatel

„... každý národ má takovou vládu, jakou si zaslouží, a že bychom se měli zasadit o ekonomickou, kulturní a duchovní obnovu a hlavně o navrácení ztracených občanských práv a svobod...“ (z projevu Michaela Kocába na festivalu Děčínská kotva v červnu 1989).

Foto: Jan Kroupa

Když Pražský výběr nemohl fungovat, Kocáb se neztratil. Psal hodně filmové hudby, především pro režiséra Juraje Herze, pro audiovizuální projekty, skládal divadelní hudbu a jako producent se podílel i na řadě nahrávek Evy Olmerové.

Zákaz Pražského výběru při honu na českou novou vlnu znamenal i začátek vstupu Michaela Kocába do politiky. Lze se ale domnívat, že by k němu došlo i bez toho. Michael byl odjakživa homo politicus, který navíc vyrostl v rodině evangelického faráře a jednoho z prvních signatářů Charty 77. I když

v době perestrojky, po třech letech mlčení, mohl Pražský výběr pod zkráceným názvem Výběr od roku 1986 znovu fungovat, bylo jen otázkou času, kdy to v Michaelovi znovu bouchne. Výběr dál pokračoval v duchu předchozí éry, ale humor na jejich desce byl o poznání temnější. Kocáb navíc zkusil v roce 1988 sólový projekt *Povídali, že mu hráli* s řadou textů Michala Horáčka.

Byl to Horáček, kdo mu pomohl překročit rockový svět směrem k popu, když mu nabídl čtyři z deseti písní alba *V penziónu Svět* (1988). Na dnes už klasickém albu zpíval i píseň *S cizí ženou v cizím pokoji*, která měla tak velký ohlas, že z Kocába načas udělala jednu z nejznámějších osobností české pop-music.

Právě této své nové pozice využil Kocáb k neobvyklému činu, když na festivalu Děčínská kotva před televizními kamerami a milionem diváků nečekaně vystoupil s projevem, jež můžeme

plným právem označit za předzvěst sametové revoluce. Dobře si pamatuji, co to udělalo s veřejností. Od vyděšených pohledů „Ten Kocáb snad zešílel!“ po nadšené reakce „Ten jim to dal!“.

S Michalem Horáčkem už v té době vytvořil iniciativu Most, která měla fungovat jako platforma dialogu mezi představiteli moci a disentu. Byla to šílená akce, ale Kocáb přece i jako muzikant miloval šílené věci! Dost možná, že výrazně ovlivnila klidný přechod z jednoho režimu do druhého.

Jestli byl do té doby Michael Kocáb dravým motorem české scény, tak to, co potom následovalo, byla vichřice. Po listopadu 1989 se Kocáb angažoval jako poslanec v Národním shromáždění a výrazně se zasloužil o odchod sovětských vojsk z Československa. A přitom jen tak zničehonic do Prahy přivezl Franka Zappu!

Zdálo se, že po odchodu ruské armády

nechá politiky a bude se věnovat zase hudbě. Alespoň my hudební novináři jsme si to přáli. Kocáb se přesto ještě jednou do politiky vrátil a byl v Topolánkově a Fischerově vládě v letech 2009–2010 ministrem pro lidská práva. Svými politickými činy (a bylo jich víc než předchozí stručný výčet) se Michael Kocáb významně zapsal do historie naší republiky. Stalo se to ovšem za cenu toho, že upozadil svou roli skladatele a muzikanta. Udělal velké věci – a přesto se v koutku autorovy duše bojácně krčí otázka, oč přitom přišla česká hudba.

Druhá vlna

Na konci roku 2002 vydal Michael Kocáb své druhé sólové album *Za kyslík*. Dělal jsem s ním tehdy u něj v Troji rozhovor o nové desce a řekl mi, že je to jeho „poslední pokus stát se rockovou hvězdou“. Teprve s odstupem času si

uvědomuji, že šlo o reakci na „blbou náladu“ v tehdejší české společnosti. V časopise Muzikus to vysvětloval už tehdy: „Je to název, který funguje dvojím směrem. Proto ho píšu s mezerou. Archetypem zakyslíka bez mezery je kdokoliv z našich občanů, kteří nejsou spokojeni s nynější situací, která v sobě má spoustu pozitivních atributů, a my jsme přesto nevrlí, nespokojení, zakyslí. Cítíme to všichni, i když každý trochu jinak. Já to nesu s určitou nelibostí a rozhodl jsem se přímo to pojmenovat a potom se potýkat s takovýmihle otázkami. Já sám jsem zakyslý spíše z toho, že jsou jiní zakyslí, proto jsem se rozhodl pro tu mezeru a tvrdím, že všichni potřebujeme nějaké okysličení. Je to proces dlouhodobější, ale musí k němu do-

Ropotámo, foto: CinemArt

Foto: Petr Kahoun

jít. Tahle deska by k němu měla přispět například tím, že věc bude pojmenovávat a třeba i přehánět a vyslouží si kontrareakci v tom, že lidi si řeknou: „Ono to není zas až tak hrozné, jak to na téhle desce líčí...“

Kolem této desky vzniklo nedorozumění. Jak z Kocábových slov vyplývá, nebyla to deska o něm. Sám představoval, tak trochu jako herec, role různých občanů, kteří se vyzpívávají z důvodů své zakyslosti. „Mnozí tuto jakoby divadelní roli nepochopili: „Kocáb se v něm

stylizuje do role stárnoucího, zneuznaného, vyhaslého a zmítajícího se rockera, jenž, slovy většinou dost neuspořádanými, bilancuje nad svou minulostí a pláče nad budoucím. Těžký patos se střídá s pubertálními hříčkami, velké věty shazují zbytečné eufemismy, hlubší myšlenky zanikají v obalech klišovitě povrchnosti, zdravá skepse se proměňuje v zatrpklost,“ říkala jedna z dobových recenzí.

Zdálo se, že nepochopení Kocába rozladilo, a občas vznikal dojem, že se

stáhl. Čas od času obnovil Pražský výběr, přičemž asi nejvýraznější byl comeback v roce 2012 a další v roce 2016, kdy kapela vystoupila spolu s hosty na velkolepé show v O2 areně. Mimochodem, právě touto show odstartovaly všechny následující pokusy českých umělců vyprodat největší koncertní sál v republice.

Trochu stranou se objevilo album *Abstract* z roku 2016, na kterém Michael údajně pracoval deset let. Ale hudba se mění a s ní i vkus publika. Kdo byl ještě nedávno v centru hudebního dění, může být najednou „mimo mísu“. Hudba se však netvoří jen pro tuto generaci. Vzniká v určitém prostoru a čase, ale je-li dostatečně silná, může oslovovat posluchače i v daleké budoucnosti. *Abstract* je jedním z děl, která jsou přesně tím způsobem zahleděná do budoucnosti. Stejně jako album *Aftershocks* s kytaristou Glennem Proudfootem.

Klasik klasiky

„Ale mohu prohlásit, že nyní se až do konce života budu věnovat jenom klasické hudbě. Mám rozdělanou operu, chci napsat symfonii a třeba nějaký balet. Nevím, kolik na to budu mít ještě času, je to poměrně náročné,“ řekl Kocáb po letošním vystoupení na pražském festivalu Metronome.

Myslím, že všichni fanoušci včetně mě se na to už teď těší. ☑

S Michalem Pavlíčkem, foto: Petr Kahoun